

APRÓ KÖZLEMÉNYEK

Az E. M. E. első képkiallítása.

Az E. M. E. közelebről abban a kellemes helyzetben volt, hogy magas színvonalon álló képkiallítást rendezhetett *Merész Gyula* festőművész, az egyesület képtárának tiszteletbeli öre műveiből. A művész fiatalsága mellett is mind mennyiség, mind művészi érték tekintetében jelentékeny eredményeket mutatott fel. Az 1911 december 3-án történt megnyitáson az egyetemi könyvtár kiállítási terme szorongásig megtelt előkelő közönséggel, a melyben nagy számmal láttuk Kolozsvár szellemi és társadalmi kiválóságait. *Merész Gyula* művészetét *Förstner Tivadar* jellemezte a mai festészetet is ismertető előadásában, a kiállítást pedig dr. *Schilling Lajos*, mint szakosztályi elnök nyitotta meg a következő beszéddel:

Üdvözlöm az igen tisztelt közönséget, valamint egyesületünk tagjait s az Erdélyi Múzeum-Egyesület bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztálya nevében köszönetet mondok a meleg érdeklődésért, a melyet első képkiallításunk iránt is tanusítanak s ezt nagyszámú megjelenésükkel valóban ünneppé teszik.

Az a remény kísért e helyre, hogy a mai nap emlékezetes leend egyesületünk és művészeti törekvéseink történetében. Egyesületünk nemcsak a hazai tudomány fejlesztésében, de a művészetek szolgálatában is részt kíván venni. Midőn 1905-ben újonnan szervezkedett, működési tervzetébe fölvette kiállítások rendezését is. Táraink, mint az ásvány-, növény-, állat-, régiség- és könyvtár gyűjteményeik által mintegy állandó kiállítások gyanánt tekinthetők. Időleges kiállítást azonban csak most rendezhetünk először, midőn örvendetes alkalmat nyújt reá városunk szülötte, egyesületünk kötelékébe lépett jeles festőművésznünk: *Merész Gyula* festményeinek szép sorozata. Ecsetje az igazán szép kultuszának van szentelve.

A szép mindenha minden igaznak életszükséglete. *A mának mentő geniusza lehet!* A mának, amidőn a művészeteket némelyek felesleges luxusnak hirdetik, mások művészetnek akarják erőltetni, ha vászonra teszik a mindennapi ember gyöngeségeinek realizmusát vagy a hígevelejtésnek ezer torz megnyilatkozását, — azon a czímen, hogy alkotásuk természethű, vagy pedig a souverain egyén sajátos érzékelése.

De hát luxus volna-e a művészet? A szép kultusza? A ki állítja ezt, annak tagadnia kellene az emberi léleknek, sőt az egész természetnek egyik lényegbeli alaptulajdonát. *Ez alaptulajdon a szép keresése, szeretete, gyakorlása az élet ezer vonatkozásában s kiváltkép a művészet által.* Ősi öröksége ez nemünknek, a mióta emberről tud a történelem. Hiszen már a barlanglakó kiválasztotta a szép-alkatú szarvast, hogy díszítse rajzával csont-eszközét s letűnt évezredek legnagyobb nemzetei áldoztak a szépért s nevelték nagyra művészetüket. S vajon a természet véletlenül ültözteti-e fel szép köntösbe a mezők liliomát, látja el kedves tollazattal az ég madarait? Hiszen a növényi és állati lét fentartható volna amaz összhangzatos színpompa és formszépség nélkül is. De mert látjuk mindezeket lépten-nyomon, föl kell ismernünk bennök az *egyetemes eszme fenséges törvényszerűségét, a szép lét-alapját!*

Tanok állnak, mulnak. Igaz prófétákra hamisak is jönnek. Az igazak az ember örök értékeire alapítják soha el nem homályosuló tanaikat, a hamisak nemünk gyöngéire támaszkodnak vagy egyszerűen divatmajmolók. Napjainkban a hamis próféták ugyancsak kihívóan kopogtatnak ajtainkon! A világ összes nagy morálistáitól hirdetett emberszeretet helyébe az *én* bálványát akarnák állítani. Mi tetszetős tan az önző kor előtt! Valójában pedig megtagadása az ember fogalmának, következményeiben riadó a bellum contra omnesre! Letépni álarczát elég a *szép* törvényét oda állítanunk, a mely igaz lényünkéből, a természetből fakad s rokonérzést támaszt a szép iránt, a mely bár lényünkhöz *tartozik*, de rajtunk kívül is: embertársainkban s műveikben is tiszteletre int, vonzalomra késztet s ezáltal az *egész emberiséghez, innen a mindenséghez csatol.*

S ha valakit nyugtalanít, hogy a tudósok sem bírták még megállapítani az abszolút szép fogalmát, törvényeit; hogy népek és korok más-más eszményét hirdetik a szépnek: gondolják meg, hogy általában az emberek gondolkozása, látó- és ítélőképessége nagyon különböző és másfelől legtöbb ember rabja a környezetnek és divatnak. A bálványok hát majd feltűnnek, majd megdőlnék, de azért vannak alkotások, a melyek kiállják évezredek divatját, ítéletét. Csak az kell, — ha a művészet legfőbb tárgyáról, az ember ábrázolásáról van szó, — hogy egyesítse az magában, vagy legalább fejezze, domborítsa ki az ember nemesnek elismert örök és lényeges vonásait s legyen *igaz*. De igaz alatt itt a fenséges igazat értsük, ne téveszszük össze a *csak valóval*. Egy festményen a valóságnak megfelelő lehet az ittas ember dúlt képe, a ledér nő petyhüdt arcza, rikitó öltözéke is, de azért ki merem mondani, hogy mindez nem a művész célja! S a rút joggal legfeljebb csak a fenséges ellentétékép, annak kidomborítására szolgálhat.

A secessiónak keresett, meg divatos rongyokba bujtatott ledérjei

nem fogják feledtetni Raphael Sixtina Madonnáját, Michel Angelo Ádámjait, Mózesét, Lédáját; nem a több, mint 2000 éves, de a szépnek örökre mintaképül szolgáló milói Vénuszt!

Remélve, hogy ezektől az örök időkre szóló remekművektől képviselt fenséges művészet soha sem fogja hatását téveszteni a *mi* közönségünkre s óhajtva, hogy az ifjú tehetség, ki im megbontá szárnyait, emelkedjék ama fenséges irány magaslataira s lásson be onnan a természet és ember kincseket rejtő mélységibe! — az E. M. E. első képkiállítását megnyitom.

Liszt Ferencz első kolozsvári látogatása.

Liszt első nyilvános hangversenyét tudvalevőleg Sopronban tartotta 9 éves korában. Kevéssel később Pozsonyban is fellépett, akkora sikerrel, hogy két főúr hat évre évi 600 forintot ajánlott fel művészi kiképezetésére. Művészi kiképezését Bécsben nyerte. Mielőtt innen Párisba ment volna, Pesten is adott egy hangversenyt 1823 május elsején, a *Hét választó fejedelem*-nél.

Ettől kezdve, mintegy 17 éven keresztül, világszerte útjában egyszer sem érinti Magyarországot. Az 1838-iki pesti nagy árviz hírére is csak Bécsig jön le s ott tartja tüneményes sikerű hangversenyeit, melyeknek jóvedelméből 24 ezer forintot a pesti árvízkárosultak javára szentel.

A már világhírű művésszé lett Liszt Ferencz 1839 végén, 28 éves korában látogatta meg először szülőhazáját. Ekkor azonban csak Pozsonyban, Pesten és Budán ad hangversenyeket.

Második látogatása 1846-ban történt. Ekkor már hosszabban időzik nálunk. Hangversenyeket ad Pesten, Győrben, Tatán, Sopronban, Kőszegen, Szekszárdon, Temesvári, Aradon. Elhatározza Erdély, Oláh- és Moldvaország, Galiczia és Törökország meglátogatását. Ebbe a körútba esik első kolozsvári látogatása is. Nem érdektelen, a mit erről egykorú följegyzésekben olvasunk.

Kolozsvárt akkoriban két hirlap uralkodott: a *Mult és Jelen*; meg az *Erdélyi Hiradó*. Az elsőnek Szilágyi Ferencz, a másodiknak Méhes Sámuel volt a szerkesztője. S csak természetesnek kell tartanunk, hogy mindkettő minden lehető megtett e Kolozsvár életében nagy fontosságú esemény híű és pontos följegyzésére.

Liszt Ferencz Nagyszebenben hangversenyezett, mielőtt Kolozsvárra jött volna. Úgy látszik történt ott valami csendes kellemetlenkedés a szászok és magyarok között Liszt miatt, mert az Erdélyi Hiradó szokatlan hévvel támad a *Siebenbürger Bote* ellen. A szászok rossz néven vették, hogy Lisztet a magyar lakosság egészen magának igyekezett lefoglalni. Még rosszabbul esett, hogy Liszt a magyarok kívánságára eljátszotta a

Rákóczi indulót. „Mert — írja az Erdélyi Híradó — a Rákóczi eszébe juttatja az embernek a kuruczokat, a kuruczok a Marost és a Rikát, s az efféle reminiscentiák az embernek, t. i. szász embernek természetesen nem kedvesek.“¹

Ilyen mellékgondolatok Kolozsvár polgárainak ünnepi érzését nem zavarták. Az egész város, de főleg a mágnások, főhivatalnokok és a tanuló ifjúság örömmel várta s mindjárt megérkezése estéjén fáklás zenével tisztelte meg. Nagyajtai *Kovács* István gróf *Kemény* Józsefhez intézett, 1846 november 24-én kelt levelében ezt jegyzi fel róla: „Midőn levélírásemban eddig értem vala, nyargalást, zajgást hallék szállásom előtt s kinyitván ablakomat, látám, miképp fáklýavilág ömlik el Biasini vendégfogadója előtt s hallám, miképp a katonai zenekar magyar darabot kezde játszani s azonnal tudám, a várt *Liszt*, a zongorakirály megérkezett s ott vett szállás magának. Kimenék tehát én is és a báméskodó néptömeg közé vegyülve, magam is részt vevék a báméskodásban vagy tisztelgésben. A zenekar még néhány darabot játszott, mind magyarosokat; *Liszt* néhány ízben az ablakba állva meghajtogatta magát s a nép, fáklýázó ifjúság megéljenzte. Valóban szépen fogadtatott.“²

Első hangversenyét november 26-án este a város táncztermében tartotta, de csak 500-an fértek be s a jegyek oly gyorsan elfogytak, hogy a hangverseny napjának reggelén már nem lehetett jegyet kapni. A második hangverseny november 29-én volt s a jegyek után való tülekedést semmi sem mutatja jobban, mint az a körülmény, hogy az Erdélyi Híradó szerkesztője is, minden igyekvése mellett, lemaradt róla. „Szerencsések ti, — írja — kik bémenti jegyet kaphattatok. Mi minden sietkezésünk daczára is ezuttal elkéstem s mások szerencséjén ma először érzünk keblünkben némi irigységformát. Isten bocsássa meg!“³ Harmadik és negyedik (búcsú) hangversenyét december 3. és 6-ikán már a nemzeti színházban tartja „közel ezerre menő hallgatóság előtt.“

Liszt előadásának magasztalására s a közönség lelkesedésének jellemzésére az egykorúak alig találunk méltó szavakat. Mi késő unokák tájékozódhatunk ezekből a lelkes sorokból: „Kolozsvárnak ily élvezetes östéi nagy idő óta nem voltak s hihetően egyhamar nem is lesznek. Képzeltetlen a tetszés, öröm és elragadtatás, melylyel közönségünk a nagy művészt s megrázó és elandalító, édes bánatos játékát folytonosan fogadja. Alig jelenik meg, már jókedv s mosoly minden arczon, taps és éljen viharozza át a termet. S midőn távozik, alig tud válni tőle a közönség. Ismét

¹ Erdélyi Híradó 1846. évf. 202. sz.

² Az Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltára gr. *Kemény* József-gyűjteményében. Dr. *Veress* Endre levéltáros szíveségéből kaptam ezt az adatot.

³ Erdélyi Híradó 1846. évf. 200. sz.

és ismét kívánja, kétszer-háromszor vissza kell jöni kedveltjének. S ilyenkor, azt hinnéd, szakadnak le a boltozatok, úgy zúgják vissza a tetszés különböző nyilatkozásait... Szünet alatti kihívásakor tisztelgő versek záporoztak a hallgatóság közé, melyekben a nagy művész, mint világhírű, egyetlen zongorász, ki különösen a magyar szívéhez eddig nem ismert bűvös hatalommal szól, nemzete fájdalmát és örömét soha nem hallott bensőséggel, hűséggel és lánggal tudja festeni, van dicsőítve. Magyar változatait ismételni, valamint utoljára a Rákóczi-indulót (ezt közönségünk mindig kívánni s ő mindig készséggel tenni szokta) is közkívánatra eljátszani kellett. Hangverseny után 150 fáklyás ifjú s több magas állásúak kísérik a Rákóczi-induló harsány zúgása közben szállására, hol szintúgy főrangúak, a megtisztelt barátai fogadták; az ifjúság a fáklyákat ablaka előtt halomra rakván többszörös éljenzés után haza vonúlt; a fáklyahalom pedig máglyakint tovább égett, mint egyszerű, de őszinte és szíves bizonyosága közönségünk méltánylásának s szeretetének, lángja magasan gomolygott fel az égre, mint imánk: bár, minél több fia hazánknak hozzon annyi dicsőséget a magyar névre, mint a megtisztelt, mint Liszt Ferencz.“¹

Meg kell még említenünk, hogy Lisztet mindjárt első hangversenye után való nap a kolozsvári „házi zenekör“ a maga körébe meghívta s tiszteletbeli tagsági oklevéllel tisztelte meg; ez alkalommal az utcát, a hol elvonúlt, hatvan fáklya világította meg.

Itt időzésének utolsó nyoma egy elszámolás, mely 3-ik, jótékony célra adott hangversenye jövedelméről és szétosztásáról szól. E szerint: „a Conservatorium 200, a kisdédóvoda 200, a külső monostori szegények háza 200, dolgozó ház 50, kolozsvári szegények pénztára 50, összesen 700 pengő forintig részesedtek derék hazánkfia nemes lelkű ajánldékában.“

(Kolozsvár)

—pr—

¹ Erdélyi Híradó 1846. évf. 202. sz.